10. Shumylo, I. I. (2016). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti studentiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohiy na zanyattyakh inozemnoyi movy. Formation of communicative competence of students by means of interactive technologies in foreign language classes. Molodyy vchenyy. (12). (1). S. 559–562. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІДА Олена Анатоліївна – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

***Наукові інтереси*:** професійна підготовка майбутніх педагогів.

ЧИЧУК Антоніна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

***Наукові інтереси*:** професійна підготовка майбутніх педагогів.

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна – координатор початкової освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

***Наукові інтереси*:** професійна підготовка майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BIDA Olena Anatoliivna – Doctor Pedagogical Sciences, professor, head of the chair of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Scientific interests: professional training of future specialists.

CHYCHUK Antonina Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, professor of the department of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Scientific interests: professional training of future specialists.

HUTTERER Eva Voytehivna – primary education coordinator, senior teacher of the department of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2023 р.

УДК 37.091.12-051:005.336.2:004
DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-22-28

БІДЮК Наталя Михайлівна –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації,
Хмельницький національний університет
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0002-6607-8228
e-mail: biduknm@ukr.net

БІДЮК Дмитро Євгенійович –
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0003-3086-5411
e-mail: biduk.de@ukr.net

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто сутність поняття «цифрова компетентність», та обґрунтовано її як важливу складову загальної професійної компетентності сучасного педагога. Зазначено, що цифрова компетентність включає в себе взаємодію з цифровими пристроями та новітніми технологіями для навчання, роботи та суспільної діяльності, викладено її компонентний склад та зміст. Особливу увагу приділено умовам набуття педагогами цифрової компетентності в сучасному цифровому інформаційно-освітньому середовищі. З'ясовано основні переваги сучасного цифрового інформаційно-освітнього середовища, а саме: забезпечення широкого доступу до навчання у зручний час і відповідно індивідуальної швидкості руху за навчальним планом; створення умов для реалізації диференційованої та інклюзивної освіти; зміна ролі педагога, основним функціоналом якого стає проєктування навчальної роботи; трансформація організації навчання, контролю та оцінювання, подачі матеріалу, управління освітнім процесом. Доведено, що цифрова компетентність потребує постійного розвитку, для ефективної професійної діяльності в змінних умовах сьогодення. Акцентовано увагу, що набуття цифрової компетентності сприяє всебічному розвитку педагогів, їх професійної майстерності, забезпечує конкурентоздатність на ринку праці, спонукає до саморозвитку, неперервної освіти, розвиває здатність застосовувати здобуті знання та інтегрувати їх у наявний набір знань, активно застосовувати цифрові технології в освітньому процесі, що забезпечує підвищення рівня якості освіти. Формування та розвиток цифрової компетентності розглянуто як процес оволодіння стійкими, інтегрованими, системними знаннями з педагогіки, психології, інформаційних та комп'ютерних технологій, методики викладання та умінь застосовувати їх в нових ситуаціях, властивостями особистості, здатності досягати значних результатів в професійній діяльності. Зроблено висновок, що впровадження цифрових технологій в освіті – це не лише використання

нових цифрових інструментів, й передусім створення середовища, яке забезпечує інноваційні можливості для навчання, проєктування індивідуальних освітніх маршрутів, створення власних освітніх електронних / цифрових продуктів.

Ключові слова: *цифрова компетентність, інформаційно-освітнє середовище, педагогічні працівники, система освіти, цифрові технології, інформаційна компетентність.*

BIDYUK Natalya Mykhailivna –
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication at Khmelnytskyi National University
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0002-6607-8228
e-mail: biduknm@ukr.net
BIDYUK Dmytro Yevheniiovych –
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy,
Khmelnytskyi National University
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0003-3086-5411
e-mail: biduk.de@ukr.net

TEACHER'S DIGITAL COMPETENCE IN THE MODERN INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article considers the essence of the concept of "digital competence" and substantiates it as an important component of the general professional competence of a modern teacher. It is noted that digital competence includes interaction with digital devices and the latest technologies for learning, work and social activities. Particular attention is paid to the conditions for teachers to acquire digital competence in the modern digital information and educational environment. The main advantages of the modern digital information and educational environment are identified, namely: providing wide access to learning at a convenient time and, accordingly, individual speed of movement through the curriculum; creating conditions for the implementation of differentiated and inclusive education; changing the role of the teacher, whose main function is to design educational work; transforming the organization of learning, monitoring and evaluation, presentation of material, and management of the educational process. It is proved that digital competence requires constant development for effective professional activity in the changing conditions of today. It is emphasized that the acquisition of digital competence contributes to the comprehensive development of teachers, their professional skills, ensures competitiveness in the labor market, encourages self-development, continuous education, develops the ability to apply the acquired knowledge and integrate it into the existing set of knowledge, actively use digital technologies in the educational process, which ensures an increase in the quality of education. The formation and development of digital competence is considered as a process of mastering sustainable, integrated, systematic knowledge of pedagogy, psychology, information and computer technologies, teaching methods and the ability to apply them in new situations, personality traits, and the ability to achieve significant results in professional activities. It is concluded that the introduction of digital technologies in education is not only the use of new digital tools, but above all the creation of an environment that provides innovative learning opportunities, designing individual educational routes, and creating own educational electronic/digital products.

Key words: *digital competence, information and educational environment, pedagogical staff, education system, digital technologies, information competence.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Необхідність формування й розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників зумовлена низкою чинників. У сучасному глобалізованому світі для успішної та ефективної професійної діяльності необхідно володіти сукупністю знань, умінь і навичок використання інформації у різних видах і формах (у традиційній друкованій формі, за допомогою комп'ютерних технологій та комунікацій), а також працювати з інформацією. У нормативно-правових документах наголошено на важливості та необхідності формування й розвитку цифрової компетентності педагога та учнів з урахуванням сучасного стану розвитку цифрових та інформаційних технологій. Посилюють актуальність проблеми дослідження вимоги НУШ до професійної компетентності педагога в умовах створення цифрового інформаційно-освітнього середовища (ІОС). Досвід масового переходу закладів освіти до змішаного формату навчання з використанням цифрових платформ, сервісів і ресурсів дав змогу переосмислити такі педагогічні поняття, як: «цифрове суспільство», «цифрові технології», «цифрова грамотність», «цифрова компетентність», «цифрове інформаційно-освітнє середовище» (ІОС). Адаптація системи освіти до специфічних умов цифрового суспільства призводить до певних ризиків, зокрема необдуманого і педагогічно неосмисленого впровадження в освітній процес цифрових технологій. Саме тому сучасний рівень професійної підготовки педагогів потребує зміни форм, методів, засобів і технологій, що у комплексному поєднанні сприятимуть формуванню їхньої цифрової компетентності.

Аналіз актуальних досліджень. Використанню інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій в системі освіти присвячені

наукові дослідження В. Бикова, Л. Гаврілової, Р. Гуревича, М. Жалдак, М. Кадемії, В. Кухаренка, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Спіріна та інших українських учених. Особливості формування цифрової компетентності педагога, використання цифрових технологій в освіті висвітлено у зарубіжному науковому дискурсі (V. Basilotta-Gómez-Pablos, F. Caena, S. Howard, F. Pettersson, C. Redecker та ін.) [12-16]. Науковцями розроблено низку інноваційних підходів, технологій та методик щодо: розвитку цифрового ІОС української та зарубіжної школи; використання цифрових технологій для змішаного навчання в закладах загальної середньої, професійної і вищої освіти; розвитку інформаційно-комунікаційної та цифрової компетентності педагогічних працівників; використання відкритих електронних науково-освітніх систем для професійного розвитку педагогічних працівників; створення комп'ютерно-технологічної платформи відкритої освіти на всіх її рівнях – від дошкільної до післядипломної та освіти впродовж життя.

Заслуговує на увагу стратегічний документ Рамка цифрової компетентності педагога «DigCompEdu», в якій розроблено структуру цифрової компетентності педагога (п'ять компонентів), а також визначено дескриптори восьми рівнів його майстерності; результати навчання; приклади знань, навичок та ставлення до кожного компонента компетентності [8; 11].

Мета статті: розкрити сутність поняття цифрової компетентності та висвітлити її вплив на розвиток загальної професійної компетентності педагогічного працівника в сучасному цифровому інформаційно-освітньому середовищі (ІОС).

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології активно проникли в усі сфери суспільства і повсякденне життя людей. Цифровізація стала глобальною тенденцією розвитку сучасного суспільства. Такі ключові поняття, як «цифрова грамотність», «цифрова культура», «медіаграмотність», «кібербезпека» об'єдналися в одне визначення, що найбільш повно охоплює весь спектр цифрових знань, умінь та навичок необхідних у цифровому суспільстві – «цифрова компетентність». Опис цифрової компетентності педагогічного працівника розроблений робочою групою за наказом Міністерства освіти і науки України від 15.01.2019 № 38 (керівник проєкту - Н. Морзе) [6] включає в себе структуру та вимоги до її рівнів, словник термінів, що вживаються, та описує цифрову компетентність педагога за п'ятьма напрямами: 1) вчитель у цифровому суспільстві; 2) професійний розвиток; 3) використання цифрових ресурсів; 4) навчання та оцінювання учнів; 5) формування цифрових компетентностей учнів.

Науковці [2; 5; 6; 8; 10] розглядають цифрову компетентність педагога як здатність до застосування цифрових технологій; інформаційну й медіа-грамотність; володіння основами програмування; розвиненість алгоритмічного мислення; уміння працювати з базами даних; навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеки, а також розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Водночас легкий доступ до інформації і повсюдне активне застосування інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій сприяють широкому використанню їх в освітньому процесі, що приводить до генерації нового цифрового ІОС, інтенсифікації процесу здобуття знань, а також збільшує швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння нових вмінь та навичок.

На думку вчених, інформаційно-комунікаційна компетентність є результатом поєднання різноманітних знань (інформаційні потоки у галузі; основи ергономіки й інформаційної безпеки; функціональні можливості ІКТ); умінь (здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати ІКТ у професійній діяльності) та навичок (конкретні навички з використання комп'ютерної техніки та ІКТ; застосування ІКТ для відповідальної соціальної взаємодії й поведінки) [5].

Цифрова компетентність педагогічного працівника визначається як складне, динамічне, цілісне інтегративне утворення особистості, яке є його багаторівневою професійно-особистісною характеристикою у сфері цифрових технологій і досвіду їх використання, що обумовлене, з одного боку, потребами й вимогами цифрового суспільства, з другого - появою цифрового освітнього простору, який змінює освітню (навчально-виховну) взаємодію всіх її учасників, відрізняється широким залученням мережі Інтернет, цифрових систем зберігання та первинної систематизації даних, а також автоматизованих цифрових аналітичних систем (на основі нейромереж і штучного інтелекту), що дає змогу ефективніше здійснювати професійну діяльність та водночас потребує постійного професійного саморозвитку [10].

У сучасному цифровому ІОС крім базових складників цифрової компетентності (робота з текстовими документами, таблицями, навчальним цифровим контентом, презентаціями, тестами, аудіо-відео контентом тощо), педагог повинен володіти новітніми методиками та відповідними цифровими технологіями для впровадження адаптивного, синхронного, дистанційного, асинхронного, змішаного, хмарного навчання; працювати з системами управління то організації навчальним процесом (e-learning); забезпечувати персоналізацію та самостійно спрямоване навчання тощо.

Варто відмітити, що цифрова компетентність охоплює не лише навички роботи в цифровому середовищі (цифрова грамотність), а й містить соціокультурну складову (цифрова культура з відповідними мотиваційно-ціннісними орієнтирами). Зазначимо, що цифрова компетентність педагога - це система підкомпетентностей, які формуються і розвиваються симетрично, у комплексному поєднанні. До таких підкомпетентностей відносимо: технологічно-практичну (усвідомлення цифрових технологій як універсального інструмента для автоматизації робочих процесів та виконання професійних задач); алгоритмічно-модельну (усвідомлення цифрових технологій як універсального виконавця поставлених задач та засобу моделювання для досягнення поставлених цілей); дослідницько-навчальну (усвідомлення цифрових технологій як універсального технічного засобу автоматизації процесів наукових досліджень та професійного зростання) [12; 16].

Як бачимо, сьогодні без цифрової компетентності педагоги не зможуть бути ефективними у своїй діяльності, вкрай важливим є набуття та застосування цифрового досвіду у професійній сфері; вміння обирати цифрові технології, відповідні методи й засоби діяльності, адекватні конкретним умовам ІОС в якому працюють; знання безпечного та ергономічного використання цифрових технологій в освітньому процесі; здатності вбудовувати нові знання у вже наявний набір знань і вносити корективи в освітній процес з використанням цифрових технологій для досягнення педагогічної мети. Цифрові технології суттєво впливають на освітній процес, змінюють усталений алгоритм передачі знань і методичні підходи до навчання, що відображається у використанні електронних освітніх ресурсів, навчальних тренажерів, електронних підручників та енциклопедій, організації та проведенні дистанційної чи онлайн форми навчання, проведенні інтерактивних онлайн освітніх заходів, використанні електронних систем контролю, оцінювання й перевірки знань, створенні та наповненню сайтів навчальних закладів, власних блогів, інноваційній презентації навчальних матеріалів, здійсненні проєктної роботи й дослідницької діяльності засобами цифрових технологій тощо.

Практика показала, що формування й розвиток цифрової компетентності педагогів, які володіють цифровими знаннями та вміннями, здатні функціонувати в сучасному цифровому ІОС, стимулює зміни в ІОС, що передбачають:

− переформатування структури й подачі освітнього контенту та навчального матеріалу в напрямі гіпертекстового нелінійного представлення;

− збільшення видів комунікації та інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу та швидкості обсягів отримання й обміну інформацією;

− поглиблення автономії навчання та диференціації рівнів освіти;

− збільшення частки самоосвіти в синхронному / асинхронному режимах;

− підвищення рівня самоорганізації та відповідальності, захисту даних всіх учасників освітнього процесу [1; 2].

Означені зміни вимагають від освітньої галузі не тільки формування цифрової компетентності педагога, як такої, постійного здобуття і впровадження цифрових інструментів, засобів і технологій в освітній процес, а й перегляду своїх цінностей, формування нових мотиваційних рушіїв, як особистісних, так і у взаємодії із ІОС, в якому провадиться освітня діяльність, що дасть змогу кожному учаснику освітнього процесу у будь-який час змінювати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до швидкозмінних умов. За твердженням А. Олешко, цифрова компетентність – багатогранний еволюціонуючий процес, котрий постійно змінюється при появі нових технологій [9].

Основні переваги сучасного цифрового ІОС полягають у:

− забезпеченні широкого доступу до навчання у зручний час і відповідно індивідуальної швидкості руху за навчальним планом;

− створенні умов для реалізації диференційованої та інклюзивної освіти;

− зміні ролі педагога, основним функціоналом якого стає проєктування навчальної роботи;

− трансформації організації навчання, контролю та оцінювання, подачі матеріалу, управління освітнім процесом.

Як бачимо, сучасне цифрове ІОС власне й створює умови для формування цифрової компетентності педагога та вимагає її постійного розвитку.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі також сприяє посиленню мотивації до навчання, активному залученню в освітній процес, його доступності, диференціації, а у підсумку – реалізації загальної соціальної мети – інформатизації суспільства, інтенсифікації процесу навчання, розвитку та адаптації особистості в сучасному цифровому суспільстві. Як наслідок, це знайшло своє відображення у законодавчих та нормативних освітянських документах (Закон України «Про освіту» [4]; Державний стандарт базової й повної загальної середньої освіти [3]; Концепція НУШ [7]) інформаційно-комунікаційну (цифрову) компетентність, згідно ієрархічної системи компетентностей віднесено до ключових, тоді як раніше цифрові навички розглядались як

додаткові. У концепції НУШ приділено особливу увагу цифровій компетентності педагога як важливій складовій загальної професійної майстерності. «Без оволодіння на гідному рівні цифровою компетентністю ефективний розвиток інших професійних якостей педагога унеможливлюється, у зв'язку з проникненням цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності людини та суспільства» [7].

Використання цифрових технологій та інструментів для самоосвіти і навичок їх застосування в професійній сфері, які призначені для розв'язання завдань, для підвищення ефективності організації освітнього процесу та вміння здобувати нові – одна з основних вимог до сучасного кваліфікованого педагога. Це підкреслює ключову роль цифрових технологій у професійній діяльності педагога, і доводить необхідність її формування та розвитку як одного з ключових складників професійної компетентності, як в аспектах, пов'язаних із підвищенням професійної кваліфікації педагога, так і з набуттям практичного педагогічного досвіду. Отже, цифрова компетентність є важливим компонентом професійної компетентності сучасного педагога, адже поєднує знання, вміння та навички використовувати цифрових технологій для організації освітнього процесу, створення навчального контенту, критичного оцінювання електронних ресурсів, цифрових технологій та інформаційних ресурсів й визначення доцільності їх застосування у професійній діяльності та самоосвіті, що загалом сприяє успішному функціонуванню педагога в цифровому ІОС [15; 16].

У цьому контексті розвиток професійної компетентності педагога відбувається через розвиток цифрових навичок, застосування цифрових технологій та набуття практичного досвіду щодо можливостей, які дає сформована цифрова компетентність для успішного функціонування в сучасному цифровому ІОС закладу освіти залежно від специфіки та контексту професійної діяльності. Позаяк, цифрова компетентність є набором наукових, методологічних і практично-професійних практик, що спираються на різноманітні постійно змінні цифрові технології.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок напряму. В умовах тотальної цифровізації освіти, формування та розвиток цифрової компетентності педагогів дає змогу оперативно реагувати на постійно змінні умови професійної діяльності та ефективно функціонувати в цифровому ІОС. Впровадження цифрових технологій в освіті – це не лише використання нових цифрових інструментів, й передусім створення ІОС, яке забезпечує інноваційні можливості для навчання; проєктування індивідуальних освітніх маршрутів; створення власних освітніх електронних / цифрових продуктів; нова організація освітнього процесу загалом; інтеграція нових освітніх цифрових засобів і технологій у вже сформовані практики навчання.

Постійна зміна освітньої системи та ІОС закладів освіти зумовлює необхідність формування, розвитку й удосконалення цифрової компетентності педагога, оскільки з'являються нові професійні функції, виникають нові завдання, зокрема завдання урівноваження співвідношення між конкретно цифровими і загальними професійними навичками педагогів, що дає змогу не лише сприймати нове цифрове ІОС, а й провадити в ньому ефективну діяльність. Формування та розвиток цифрової компетентності розглядаємо як процес оволодіння стійкими, інтегрованими, системними знаннями з педагогіки, психології, інформаційних та комп'ютерних технологій, методики викладання та умінь застосовувати їх в нових ситуаціях, властивостями особистості, здатності досягати значних результатів в професійній діяльності

Проблема обґрунтування структури цифрової компетентності педагога та моделювання шляхів її розвитку в умовах цифрового суспільства є перспективами для подальшого дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бескорса О., Гаврілова Л. Цифрові технології в науково-педагогічних дослідженнях майбутніх магістрів початкової освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2023. №1. С. 4–57. URL: https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275154

2. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Опушко Н. Р. Цифровізація освіти сучасного суспільства: проблеми, досвід, перспективи. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 3–4 (38–39). С. 22–46.

3. Державний стандарт базової й повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

5. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук О. П., Топузов О. М. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18-19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, *4* (2). С. 1–49. Режим доступу URL: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223

6. Морзе Н. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проєкт). *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету.* Спецвип. 2019. С. 1–53

7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс].

Режим доступу URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf.

8. Овчарук О. В. Рамка цифрової компетентності для громадян : європейська стратегія визначення рівня компетентності в галузі цифрових технологій. *Вісник Національної академії педагогічних наук України.* 2018. 1 (98). С. 31–38.

9. Олешко А. А., Гороховець Є. В. Інформаційно-комунікаційні технології та людський розвиток. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 16. С. 16–19.

10. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2022 (Безпечне середовище для учнів та вчителів: виклики та практичні рішення) : зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 3 березня 2022 р.) / за заг.ред. О. В. Овчарук. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України: 2022. 106 с.

11. DigComp 2.0 : The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model / R. Vuorikari, Y. Punie, S. Carretero, L. Van den Brande. Luxembourg : Publication Office of the European Union, 2016. URL: doi:10.2791/11517

12. Pettersson, F. On the issues of digital competence in educational contexts–a review of literature. *Education and Information Technologies*. 2018. 23(3). P. 1005–1021.

13. Redecker C. European framework for the digital competence of educators. Cience for Policy: report by the Joint research centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service. Y. Punie (Eds.). Luxembourg: Publications Ofce of the European Union, 2017. Retrieved from: URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466

14. Howard S. K., Tondeur Jo., Ma J., Yang J. What to teach? Strategies for eveloping digital competency in preservice teacher training. *Computers & Education,* 2021.Vol. 165. P. 104–149.

15. Basilotta-Gómez-Pablos V., Matarranz M., Casado-Aranda L. Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education.* 2022. Vol. 19. P. 8. Retrieved from: URL: https://doi.org/10.1186/s41239-021-00312-8

16. Caena F. Teachers' digital competence for global teacher education. *European Journal of Teacher Education.* 2022. Retrieved from: URL: https://doi.org/10.1080/02619768.2022.2135855

REFERENCES

1. Beskorsa, O., Havrilova, L. (2023). Tsyfrovi tekhnolohii v naukovo-pedahohichnykh doslidzhenniakh maibutnikh mahistriv pochatkovoi osvity. [Digital technologies in scientific and pedagogical research of future masters of primary education.] *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty.* №1. С. 4–57. URL: https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275154 [in Ukrainian]

2. Hurevych, R. S., Konoshevskyi, L. L., Opushko, N. R. (2022). Tsyfrovizatsiia osvity suchasnoho suspilstva: problemy, dosvid, perspektyvy. [Digitalization of education of modern society: problems, experience, prospects] *Osvitolohichnyi dyskurs.* № 3–4 (38–39). S. 22–46. [in Ukrainian]

3. Derzhavnyi standart bazovoi y povnoi zahalnoi serednoi osvity. [State standard of basic and complete general secondary education] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti [in Ukrainian]

4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text. [in Ukrainian]

5. Kremen, V. H., Bykov , V. Yu., Liashenko, O. I., Lytvynova, S. H., Luhovyi, V. I., Malovanyi, Yu. I., Pinchuk, O. P., Topuzov, O. M. (2022). Naukovo-metodychne zabezpechennia tsyfrovizatsii osvity Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy: Naukova dopovid zahalnym zboram NAPN Ukrainy. [Scientific and methodological support of digitalization of education in Ukraine: state, problems, prospects: Scientific report to the general meeting of the NAPS of Ukraine] «Naukovo-metodychne zabezpechennia tsyfrovizatsii osvity Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy», 18-19 lystopada r. Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, 4(2). S. 1–49. Rezhym dostupu URL: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223 [in Ukrainian]

6. Morze, N. (2019). Opys tsyfrovoi kompetentnosti pedahohichnoho pratsivnyka (proiekt). [Description of the digital competence of a pedagogical worker (project)] Vidkryte osvitnie e-seredovyshche suchasnoho universytetu. Spetsvyp. 2019. S. 1–53. [in Ukrainian]

7. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf. [in Ukrainian]

8. Ovcharuk, O. V. (2018). Ramka tsyfrovoi kompetentnosti dlia hromadian : yevropeiska stratehiia vyznachennia rivnia kompetentnosti v haluzi tsyfrovykh tekhnolohii. [Digital competence framework for citizens: a European strategy for determining the level of competence in the field of digital technologies]. Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. 1 (98). S. 31–38. [in Ukrainian]

9. Oleshko, A. A., Hopoxovets, Ye. V. (2019). Infopmatsiino-komunikatsiini texnolohii ta liudckyi pozvytok. [Information and communication technologies and human development] Invectytsii: ppaktyka ta docvid. № 16. S. 16–19. [in Ukrainian]

10. Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: 2022. (2022). [Digital competence of the modern teacher of the new Ukrainian school: 2022] (*Bezpechne seredovyshche dlia uchniv ta vchyteliv: vyklyky ta praktychni rishennia) : zb.materialiv vseukr.nauk.-prakt.seminaru (*Kyiv, 3 bereznia 2022 r.) / za zah.red. O. V. Ovcharuk. Kyiv: Instytut tsyfrovizatsii osvity NAPN Ukrainy: 106 s. [in Ukrainian]

11. DigComp 2.0 : The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model / R. Vuorikari, Y. Punie, S. Carretero, L. (2016). Van den Brande. Luxembourg : Publication Office of the European Union, URL: doi:10.2791/11517 [in English]

12. Pettersson, F. (2018). On the issues of digital competence in educational contexts – a review of literature. Education and Information Technologies. 23 (3). P.1005–1021. [in English]

13. Redecker, C. (2017). European fraework for the digital competence of educators. Cience for Policy: report by the Joint research centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service. Y. Punie (Eds.). Luxembourg: Publications Ofce of the European Union. Retrieved from: URL: https://publications.jrc.ec.europa.
eu/repository/handle/JRC107466 [in English]

14. Howard, S. K., Tondeur, Jo., Ma, J., Yang, J. (2021). What to teach? Strategies for developing digital competency in preservice teacher training. Computers & Education. Vol. 165. P. 104–149. [in English]

15. Basilotta-Gómez-Pablos, V., Matarranz, M., Casado-Aranda, L. (2022). Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. International Journal of Educational Technology in Higher Education. Vol. 19. P. 8. Retrieved from: URL: https://doi.org/ 10.1186/s41239-021-00312-8 [in English]

16. Caena, F. (2022). Teachers' digital competence for global teacher education. European Journal of Teacher Education. Retrieved from: URL: https://doi.org/ 10.1080/02619768.2022.2135855 [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІДЮК Наталя Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: система вищої освіти, професійна підготовка майбутнього вчителя, педагогічна компаративістика.

БІДЮК Дмитро Євгенійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету

Наукові інтереси: професійна підготовка педагогічних працівників.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BIDYUK Natalya Mykhailivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication at Khmelnytskyi National University.

Research interests: higher education system, professional training of future teachers, pedagogical comparative studies.

BIDYUK Dmytro Yevheniiovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy, Khmelnytskyi National University

Research interests: professional training of teachers.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.

УДК 37.018.8:37.013.83
DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-28-32

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: https://orcid.org/000-0003-3740-2495
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

АНДРАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТРАДИЦІЇ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті, на основі аналізу праць вітчизняних науковців з'ясовано теоретичні засади андрагогічного підходу у підготовці здобувачів вищої освіти. На основі здійсненого аналізу автор констатує, що в сучасному науковому дискурсі андрагогіка позиціонується як «наука про освіту дорослих» та «педагогіка дорослих».

У контексті андрагогічного підходу представлено теоретичні засади навчання дорослих: особисте уявлення про навчання; досвід навчання; готовність учитися; орієнтація на навчання.

Підготовка майбутніх фахівців на андрагогічних принципах навчання, передбачає трансформацію навчальної діяльності студента у професійну з поступовою зміною пізнавальних потреб та мотивів, цілей, вчинків й дій, засобів, предмета та результатів на професійні; створення певних педагогічних умов для можливості визначення студентом власних цілей та способи їх досягнення, за для руху його діяльності від навчання до праці.

У статті обґрунтовано доцільність застосування андрагогічного підходу у професійній підготовці здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. Організація навчання в магістратурі та аспірантурі потребує наступності у навчанні – охоплює наступність форм, методів, змісту, умов та засобів навчання дорослих, відповідно до їх потреб на різних етапах неперервної освіти. Відтак неперервна освіта характеризується в контексті реалізації концепції «освіта впродовж життя» як взаємопроникнення трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної.

У підготовці здобувачів другого та третього рівнів вищої освіти пріоритетними принципами навчання є: неперервності, опори на особистий досвід, відкритості, рефлексійності, практико-орієнтованості, пріоритету внутрішніх мотивів у навчанні; спрямованості професійної підготовки на цілісне формування і розвиток особистості дорослого; індивідуального зворотного зв'язку.

Обґрунтовуючи перехід на структуровані освітньо-наукові програми як чинник інтеграції андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, визначено мету андрагогічного підходу – проєктування такого розвивального освітньо-наукового середовища аспірантури, яке засновано на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, що пробуджує здатність аспірантів діяти відповідно актуальній чи перспективній освітній ситуації.